

Når alle råber og ingen lytter...

Åbningstale til Alt_Cph09, Fabrikken for Kunst og Design, København, 18. september 2009

Af Tone Olaf Nielsen

Hjertelig velkommen til Alt_Cph09 – den fjerde alternative kunstmesse. Jeg er meget glad for at være blevet tiltroet opgaven at holde dette års åbningstale, som jeg har valgt at kalde “Når alle råber og ingen lytter”. For det er sådan jeg oplever det alternatives vilkår i øjeblikket.

Natten d. 13. august i år deltog jeg i den civile ulydighedsaktion, som fandt sted i forbindelse mod politiets rydning af Brorsons Kirke på Nørrebro. Oplevelsen var traumatisk i ordets egentlige forstand, ikke kun fordi jeg blev vidne til en politibrutalitet uden lige, men fordi jeg i det øjeblik, hvor bussen med de 22 irakiske asylansøgere kørte bort mod Ellebæk Fængslet, følte en magtesløshed, som jeg aldrig har følt før. Jeg følte, at jeg råbte uden at blive hørt. At min stemme, sammen med en voksende del af den danske befolknings, blev fuldstændig overhørt og vedbliver at blive ignoreret.

Kampen for humanitært ophold til de 282 afviste irakiske asylansøgere er selvfølgelig ikke den eneste kamp, som Danmark har været vidne til. I 2007 var det kampen om Ungdomshuset og Fristaden Christiania, der prægede Københavns gader. I 2006 var det kampen mod en nationalistisk kultur, der med regeringens lancering af en national Kulturkanon dominerede debatten. I 2005 var det kampen for etisk ansvarlig ytringsfrihed, der genlød i kølvandet på Jyllands-Postens trykning af Muhammed-tegningerne. Og lige nu oplever vi – sideløbende med kampen for irakerne – dels en kamp om retten til at demonstrere, som Venstre med sit forslag om tidoble bøder for uroligheder op til klimatopmødet har indledt, og dels en kamp om selve kunstbegrebet, som Pia Kjærsgaard med sin indtrædelse i Statens Kunstråd ønsker at udkæmpe.

Det alternative, hvad enten vi forstår det som politisk modstand, social selvorganisering, kritisk kulturproduktion eller modkultur, har altså trange kår i dagens Danmark. Så hvad stiller vi op? Med frygt for at lyde håbløst gammeldags er mit svar, at vi må fortsætte kampen for at alternativiteten bliver hørt. Og hvordan gør man det? Ved at råbe endnu højere? Ikke helt.

Jeg foreslår i stedet, at vi går tilbage i historien, til lignende krisesituationer, for dér at finde svar, nærmere betegnet tilbage til 1934, hvor den tysk-jødiske marxistiske filosof og kritiker Walter Benjamin desillusioneret med den totalitære udvikling i Sovjetunionen og den fremvoksende fascisme i Spanien, Italien og Tyskland afleverede sin berømte forelæsning "The Author as Producer" ved The Institute for the Study of Fascism i Paris, hvor han opholdt sig i eksil fra Nazi-Tyskland. Benjamins forelæsning var en reaktion mod fascismens gradvise dæmonisering af den kritiske avantgarde kunst og regimernes begyndende instrumentalisering af kunsten til politiske propaganda formål. Ifølge ham var det lykkedes såvel de sovjetiske og fascistiske regimer som de kapitalistiske at bruge kunsten som politisk propaganda, at æstetisere politik, ved at separere indhold fra form. For at modgå denne instrumentalisering foreslog han, at denne separation skal modarbejdes.

For marxisten Benjamin kan dette ikke ske blot ved at lave kunst, der har et anti-fascistisk eller anti-kapitalistisk indhold eller repræsenterer fascismens eller kapitalismens vilkår. Værkets form må også være anti-fascistisk eller anti-kapitalistisk på en sådan måde, at det ikke bare udfordrer de fascistiske/kapitalistiske omgivelser, men selve vilkårene for fascistisk/kapitalistisk kunstnerisk produktion. Jeg skal ikke her referere hele forelæsningen; det væsentlige i Benjamins forelæsning er, at den alternative kunst, eller kritiske kunst om man vil, først virkelig er alternativ og kritisk til den eksisterende orden, når den eksisterer ikke bare som repræsentation men også som en form for aktion, der formår at ændre betingelserne for måden, vi forstår og producerer kunst, og dermed betingelserne for produktionen og fordeling af verdens goder. Benjamin udfordrer dermed kunstneren til at gøre mere end at kommentere og analysere en problemstilling eller et spørgsmål; han beder hende også om at indtage en aktiv position i kampen og at forstå sin egen kunstneriske praksis som selve pladsen for denne kamp.

Overført til Alt_Cph kan man sige, at dette års messe forsøger at gøre netop det. Den ikke alene repræsenterer – og jeg citerer her messens kurator Signe Vad – "alle de initiativer, bevægelser, overskuds- og generøse og ofte idiosynkratiske handlinger", der udgør den alternative skandinaviske kunstscene. Som et alternativ til den kommercielle kunstmesse Art Copenhagen Nordens Kunstmesse 2009, der løber af stablen i Forum lige nu, forsøger Alt_Cph også ændre det alternatives vilkår og eksistensbetingelser som sådan.

Den synliggørelse af alternative og selvorganiserede kunstnergallerier, projektrum, kunstbogsforlag og kunstnerinitiativer, der finder sted her i dag, kan forhåbentlig lede til et større kendskab til og afmystificering af det alternative som sådan. For det er vores kulturs eneste redning. Den alternative og kritiske kunst husker, hvad offentligheden glemmer, fortrænger eller overhører. Den er det sted, hvor blinde punkter bliver synlige, hvor overhørte stemmer kan høres; og den er også det sted, hvor sår kan heles, og traumer kan overkommes. Den lærer os at omtænke det gældende og viser os alternativer til det eksisterende; den har kort sagt evnen til at forestille sig verden anderledes.

Og for at slutte, hvor jeg begyndte: Hvis vi skal følge Benjamins opfordring til såvel at repræsentere som at ændre vilkårene for repræsentation som sådan, så betyder det for de 282 irakernes vedkommende, at det ikke er nok undtagelsesvis at give dem humanitært ophold. Der skal en generel asyllovgivningsændring til både her i landet, i EU og på globalt plan, således at også alle de andre ventende og kommende flygtninge kan få en "fair trial", et "permanent ophold".

Tusind tak for opmærksomheden og rigtig god messe!